

Nr 1.

Av herr **Trygger m. fl.**, *angående ett allmänt straffbeläggande av handlingar, som innefatta förberedelse till högförräderibrott m. m.*

Den svenska strafflagens bestämmelser angående det s. k. högförräderibrottet, vilka finnas upptagna i 8 kap. 1—3 §§ av nämnda lag, ha en tämligen begränsad räckvidd. Enligt 1 § straffas envar, som i något av vissa i paragrafen angivna uppsåt »gör uppror eller annan gärning, den där innefattar uppsåtets fullbordan eller försök därtill». Någon generell straffbestämmelse mot förberedelse till högförräderi innehåller lagen däremot icke, utan den bestraffar endast såsom ett särskilt brott i 2 § ett visst slag av sådan förberedelse, nämligen stämpling till »förräderi, som i 1 § sagt är». Dessutom stadgas i 3 § straff för den, som på vissa i lagen angivna sätt »uppsåt eller annorledes sökt förleda» till sådant förräderi, och för den, som i särskilt omnämnt uppsåt utspritt eller låtit utsprida skrift av visst innehåll. Slutligen straffbeläggas i 13 § samma kap. vissa handlingar, som kunna men icke nödvändigt behöva innefatta förberedelse till högförräderibrott, nämligen att någon bådär upp krigsfolk eller håller hemförlovat manskap samman för att därmed utföra brott emot allmän säkerhet eller medborgerlig frihet.

De lugna samhällseliga förhållandena och den relativt fredliga politiska utvecklingen i vårt land under halvseket närmast efter strafflagens tillkomst ha gjort, att bestämmelserna om högförräderi knappast kunna sägas ha varit aktuella. I denna sakernas ordning har emellertid på senare tid inträtt en förändring. Utvecklingen efter världskriget har medfört en skärpning av de politiska och sociala motsättningarna, och numera torde det icke råda något tvivel därom, att straffbestämmelserna mot högförräderi ha en uppgift att fylla. Därmed har emellertid också frågan om dessa bestämmelsers effektivitet blivit aktuell. I den promemoria rörande reservpolis och statspolis m. m., som utarbetats inom socialdepartementet hösten 1931 och som avses att läggas till grund för kungl. proposition till årets riksdag, har sålunda (sid. 19—20) anförts bland annat följande.

I en tid, då samhälls auktoriteten på sina håll förnekas, bör polisstyrkan vara beräknad icke blott till det antal, som erfordras för nödörtigt fyllande av det dagliga behovet. Angelägenheten härav torde ha skärpts genom det sista årtiondets utveckling, och under tiden efter tillkomsten av 1925 års polislager har en väsentlig förändring inträtt i de förutsättningar, som då förelågo för frågans prövning. Bland annat har man numera att

räkna med meningsriktningar, som framträda med öppet tillkännagivet syfte att på lämpliga punkter störa ordningen och vilka ha som slutmål att med våldsamma medel omstörta samhällsordningen. Erfarenheten torde också visa, att givna orosanledningar från sådant håll underblåsas och utnyttjas.

Vid sådant förhållande är det angeläget att icke blott stärka de maktmedel, med vilka myndigheterna kunna stävja angrepp på samhällsordningen. Det ligger i öppen dag, att om man någorlunda effektivt skall kunna inskrida emot handlingar, som äro riktade mot statens existens eller författning, ett sådant inskridande måste ske på ett tidigt stadium. Skulle straff inträda först, om den verkan inträtt, som åsyftats med den mot staten riktade handlingen, bleve denna ofta straffri. I förevarande hänseende äro emellertid de nuvarande svenska bestämmelserna föga effektiva. De straffa visserligen försök lika strängt som det fullbordade brottet, men förberedelsehandlingar straffas, som nämnt, endast i obetydlig omfattning. Här föreligger en påtaglig brist, som faller desto mera i ögonen, om man jämför strafflagens stadganden med motsvarande bestämmelser i utländsk rätt, där man i regel ansett sig böra inskrida i betydligt större utsträckning emot förfaranden, som innebära ett hot mot statens existens. Vid ett sådant inskridande kan man emellertid icke lämpligen stanna vid straffbestämmelser emot förberedelsehandlingar i juridiskt-teknisk mening. Ett verkligt hot mot staten kan nämligen föreligga även i fall, där någon förberedelsehandling i sådan mening icke företagits. Så t. ex. kan agitationsverksamhet, som åsyftar att bereda jordmån för högförrädiska planer, eller förekomsten av organisationer med revolutionära syftemål innebära ett påtagligt hot mot statens existens eller författning, men dylika företeelser äro i och för sig icke att hänföra till förberedelser i straffrättslig mening. Ett fullt effektivt skydd för de intressen, som straffbuden mot högförräderi avse att värna, kräver därför något mer än uppställandet av nämnda straffbud. Dessa böra kompletteras med stadganden om inskridande mot sådan statsfientlig verksamhet, som icke kan nås genom straffbestämmelser mot det egentliga högförräderibrottet i dess olika stadier men som, om den får obehindrat fortgå, alstrar en påtaglig fara för att dylika brott vid en framtida tidpunkt skola komma till utförande.

För att avhjälpa den svenska lagstiftningens brister i förevarande avseende torde med hänsyn till vad här anförts åtgärder böra vidtagas i två olika hänseenden.

I första hand synas i vidgad utsträckning bestämmelser böra uppställas om straff för förberedelse till högförräderi. Som förut nämnts, gå härutinnan utländska lagar i regel längre än den svenska strafflagen. Vissa rättssystem ha vid beskrivningen av högförräderibrottet eller motsvarande brottstyper avfattat själva brottsrekvisitet på sådant sätt, att därunder i större eller mindre utsträckning inrymmas jämväl förberedelsehandlingar. Andra lagar och lagförslag ha åter, jämte det de särskilt uppmärk-

sammat vissa uppräknade och ofta såsom kvalificerade bestraffade förberedelsehandlingar, uppställt ett subsidiärt straffbud för alla övriga förberedelsehandlingar till högförräderi. Endast i få moderna lagar och lagförslag har man nöjt sig med att kasuistiskt angiva de fall, då förberedelse till högförräderi straffas. Beträffande hithörande spörsmål kan hänvisas till framställningen i Förberedande utkast till strafflag, speciella delen X sid. 159 ff. av Johan C. W. Thyrén (statens offentliga utredningar 1931: 33). Särskilt må anmärkas, att då det under förarbetena till den pågående tyska strafflagsreformen framkommit förslag att allenast genom en kasuistisk uppräknning angiva fallen av straffbar förberedelse, däremot i den tyska riksdagen med styrka betonats, att man icke finge sakna en allmän straffbestämmelse mot förberedelse till högförräderi, enär de senaste årens erfarenheter givit vid handen, att metoderna för förberedande av högförräderi ständigt växlat.

Mot ett utvidgat straffbeläggande av förberedelse till högförräderi skulle kanske för svensk rätts del kunna invändas, att ett sådant kriminaliserande innebure ett avsteg från den princip, som eljest behärskar den svenska strafflagen. Denna har nämligen endast i särskilda fall straffbelagt sådana handlingar, som ännu ej medfört någon skada. En sådan invändning utgör emellertid icke något bärkraftigt argument emot den ifrågasatta utvidgningen av det straffbara området. Just vid högförräderibrottet och därmed närbesläktade brottstyper måste nämligen den förenämnda principen vika i den mån, som den kommer i strid med de särskilda hänsyn, som här göra sig gällande. Man får icke blunda för de påtagliga reella skäl, som påkalla ett avsteg i skärpande riktning. Den svenska strafflagstiftningen har för övrigt redan tagit det i princip avvikande steget på förevarande område, bland annat genom införande år 1906 av de s. k. Staafflagarna. Det är icke längre fråga om huruvida utan i vilken grad ett avsteg bör göras, och här måste hänsynen till bestämmelsernas effektivitet tillmätas en avgörande betydelse.

Vidare måste straffbestämmelserna för högförräderi, inbegripet förberedelse, kompletteras genom ett inskridande mot statsfientliga företeelser, som icke drabbas av nämnda bestämmelser och som ej heller kunna åtkommas genom andra stadganden i gällande strafflag. Främst kommer här i betraktande inskridande mot organisationer med mer eller mindre revolutionära syftsmål. Mot agitationsverksamhet från dylika organisationers sida föreligger i någon mån redan ett skydd genom det nämnda straffbudet i 8 kap. 3 § strafflagen ävensom genom straffbestämmelserna i 8 kap. 14 § och 10 kap. 14 § samma lag samt motsvarande bestämmelser i tryckfrihetsförordningen. De förenämnda bestämmelserna äro emellertid långt ifrån tillfyllestgörande. De träffa icke ens alla former av samhällsupplösande propaganda, och ännu mindre själva förekomsten av statsfientliga organisationer. Skall ett effektivt skydd åstadkommas mot det hot, som blotta förekomsten av sådana organisationer utgör, måste betyd-

ligt mera omfattande bestämmelser uppställas. Av alldeles särskilt intresse är härvidlag att iakttaga, vilka straffbestämmelser som ansetts erforderliga i länder, där de politiska förhållandena efter världskriget varit relativt oroliga.

I Tyskland ha för omkring tio år sedan meddelats mycket vittgående särskilda bestämmelser till republikens skydd. Den tyska regeringens strafflagsförslag 1927, vilket för närvarande ligger under behandling i tyska riksdagen, innehåller bland annat följande bestämmelse:

»§ 175. Wer an einer Verbindung teilnimmt, die beabsichtigt, die verfassungsmässig festgestellte republikanische Staatsform des Reichs oder eines Landes auf ungesetzliche Weise zu beseitigen oder zu ändern, oder zu deren Zwecken oder Beschäftigungen es gehört, Massregeln der Verwaltung oder die Vollziehung von Gesetzen durch ungesetzliche Mittel zu verhindern oder zu entkräften, wird mit Gefängnis bestraft.»

De anförda bestämmelserna ur det tyska strafflagsförslaget äro i detta sammanhang av intresse huvudsakligen av det skäl, att de, ehuru endast ett exempel ur mängden av bestämmelser i utländska lagar och lagförslag, torde giva någon föreställning därom, i vilken omfattning man ansett erforderligt att inskrida mot hithörande arter av statsfientlig verksamhet.

Av större intresse för svenska förhållanden är emellertid den utvidgning av straffbestämmelserna om högförräderi, som genom lag den 23 januari 1931 åstadkommits i Finland. Den på gammal rättsgemenskap mellan Sverige och Finland grundade likheten i rättsåskådning har föranlett, att de båda ländernas strafflagar, vad det ifrågavarande brottsområdet beträffar, förete synnerligen stora likheter. Den finska lagändringen 1931 erbjuder därför intresse jämväl av det skäl, att den visar, huruom inom ramen av en på samma principer som den svenska strafflagen uppbyggd lagstiftning en partiell reform av här ifrågasatt art väl låter sig genomföra. Genom 1931 års lag insattes i 11 kap. finska strafflagen en ny paragraf (§ 4 a) av följande lydelse:

»Den, som:

1. ansluter sig till sådan förening, organisation eller annan sammanslutning, som honom veterligen är verksam för våldsamt omstörtande av Finlands stats- och samhällsordning eller avser främjande eller medelbart eller omedelbart understödjande av dylik verksamhet, eller vilken genom värvande av medlemmar, insamlande av medel, erläggande av avgift eller på annat därmed jämförligt sätt verkar till förmån för honom veterligen så beskaffad sammanslutning;

2. deltager i möte, som honom veterligen sammankallats för främjande av högförrädisk verksamhet, eller å vilket lägges råd eller beslutas om främjande av högförräderi åsyftande verksamhet eller grundande av i 1 punkten nämnd sammanslutning, därest icke av omständigheterna framgår, att hans avsikt icke varit att befrämja en dylik verksamhet;

3. i tal, skrift eller annorledes beprisar högförräderi eller förberedelse

därtill eller utsprider skrifter eller framställningar, om vilka han vet, att de innehålla uppvigling till högförräderi eller förberedelse därtill eller lovordande därav, eller

4. på annat sätt i ord eller handling uppsåtligen främjar högförräderi åsyftande verksamhet,

straffes, därest han icke på grund av annat lagrum är för handlingen förfallen till strängare straff, med fängelse ej under två månader.»

Det anförda giver vid handen, att man i de nämnda länderna, där erfarenhet på förevarande område finns, ansett sig böra uppställa mycket långt gående straffbestämmelser till skydd för den gällande styrelseformen. Anmärkningsvärt är framför allt den uppmärksamhet, som ägnats åt organisationer med statsfientliga syftemål. Med hänsyn härtill och då även i Sverige icke saknats erfarenheter av dylika organisationers verksamhet, synes vid en reform av de svenska bestämmelserna om högförräderi särskild uppmärksamhet böra ägnas frågan om åtgärder mot nämnda slag av organisationer. Att en partiell reform i berörda riktning mycket väl torde låta sig genomföra inom ramen av gällande strafflag, har förut framhållits. Till att avbida den väntade allmänna strafflagsreformen lära skäl icke föreligga, då det för närvarande synes omöjligt att förutsäga, när denna reform kan komma att genomföras, och det här är fråga om intressen av den vikt, att ett obestämt uppskov kan verka ödesdigert för den samhälleliga utvecklingen.

På grund av vad sålunda anförts få undertecknade hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utarbetande och framläggande för riksdagen av bestämmelser, som avse, *dels* ett allmänt straffbeläggande av handlingar, som innefatta förberedelse till högförräderibrott, *dels ock* ett inskrifvande mot andra former av statsfientlig verksamhet, som icke drabbas av gällande straffbestämmelser, men vilka innebära fara för att högförräderibrott kommes åstad, börande vid utarbetandet av nämnda bestämmelser hänsyn jämväl tagas till frågan om åtgärder mot organisationer, som fullfölja mot Sveriges stats- och samhällsordning riktade syften.

Stockholm den 12 januari 1932.

Joh. Nilsson,
Kristianstad.

J. B. Johansson.

Ernst Trygger.

Ludvig Widell.

M. Svensson.

K. von Geijer.

A. O. Frändén.

Hjalmar von Sydow.

K. J. Gustafsson.

G. Sederholm.

